

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
David R. Gillham
ANNELIES

Copyright © 2019 by David Gillham

All rights reserved including the right of reproduction in whole
or in part in any form.

This edition published by arrangement with Viking, an imprint of Penguin
Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

Translation Copyright © 2020 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03545-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od
drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u
potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva
životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

PRICA
ANE
FRANK

Dejvid R. Gilam

Prevela Ana Anastasijević

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2020.

Svim Anama

Želim da živim i posle smrti.*

– Iz *Dnevnika Ane Frank*, 5. april 1944.

* Za citate iz *Dnevnika Ane Frank* korišćen je u celokupnom delu, izuzev na početku 16. i 17. poglavlja, prevod u izdanju *Beolette i Beoknjige* iz 2015. godine, s tim što su imena junaka transkribovana sa jezika koji je bio maternji svakom liku ponaosob, a ne sa engleskog. (Prim. lekt.)

PRVO POGLAVLJE

PUSTARA

Mislili smo da smo videli sve.
Do Belzena.

– Dž. V. Trindles, *Until Belsen*, 1945.

1945.

Koncentracioni logor (KL)

BERGEN-BELZEN

Mali ženski logor

Lineburška pustara

NEMAČKI RAJH

Leži ispružena među leševima koji prekrivaju zaleđenu ravnu muljevitu obalu dok vreme ističe, a njene misli se rastapaju. Poslednji delići njenog bića nestaju dok anđeo smrti lebdi iznad nje, sad već sasvim blizu. Toliko da može osetiti kako rastače njenu suštinu. Telo joj je sprženo groznicom i rastrzano ubitačnim kašljem; um joj je sad više životinjski nego ljudski. Utrnula je od gorke hladnoće koja joj je prodršla u kosti. Žeđ je nestala, kao i glad. Prošla je kroz oba stanja pri izlasku iz svog tela.

Međutim, odnekle se čuje glasan prasak, anonimno pražnjenje puške ili pištolja, i ona može da oseti tamu iznad svog oklevanja. Pucanj joj je privukao pažnju i, umesto da joj uzme poslednji dah, smrt u svojoj zaboravnosti odlazi od nje. I u tom prelomnom trenutku, svet kakav bi bio odlazi drugim putem: titraj devojkice kakva je nekad bila zahteva da živi. Uдах, trzaj postojanja. Mali probni treptaj nade usuđuje se da joj

Dejvid R. Gilam

pokrene srce. Jedan otkucaj. Još jedan otkucaj, i srce počinje da radi u ritmu. Ona snažno kašlje, ali je nešto u njoj pronašlo puls. Neka životna supstanca. Čuje sebe kako udiše i izdiše. Polako. Sasvim polako otvara slepljene kapke dok je jarka bela sunčeva svetlost ne zaslepi.

Živa je.

DRUGO POGLAVLJE

NJEN JEDINI PRAVI PRIJATELJ

Neobično je da neko kao ja piše dnevnik; ne samo zato što to nisam nikada ranije činila već i zato što mi izgleda da niti će mene samu, niti ikoga drugoga kasnije interesovati tajne srca trinaestogodišnje učenice.

– Iz *Dnevnika Ane Frank*, 20. jun 1942.

... svim holandskim Jevrejima sudbina je zapečaćena.

– Dr Hans Bemker, predstavnik Nemačkog rajha za grad Amsterdam, 2. oktobar 1941.

1942.

Mervedeplajn 37
Stambena zgrada
Južni Amsterdam*

OKUPIRANA HOLANDIJA Dve godine od početka nemačke invazije

Ana zuri kroz otvoren prozor njihovog trosobnog stana na Mervedeplajnu, s laktovima naslonjenim na prozor. Sunce se ljuljuška na azurno-plavom nebu. Trava u zajedničkom dvorištu je jarkozelena. Nedeljno je podne. Dole na ulici moderno obučeni svatovi prate mladu i mladoženju

* Kvart Amsterdama koji čine nekadašnji kvartovi Stari jug i Južni Amstel. (Prim. prev.)

u sud na venčanje, a Ana, pošto obožava modu, uzbuđeno upija sve detalje njihovih odevnih kombinacija. Buduća supruga nosi dobro skrojene kostime sa uskom suknjom i filcani šešir. Odgovarajući izgled neveste za vreme rata, ugladen i elegantan, ali bez ukrasa. Ona nosi veliki buket belih ruža. Ljudi virkaju s balkona dok mlada i mladoženja poziraju fotografu na stepeništu kao da su filmske zvezde.

„Ana, skloni se s prozora, molim te“, doviknu njena majka. Ne želeći ni da se pomeri, Ana joj odgovara preko ramena: „Za minut!“ Zamišlja sebe jednog dana ispred kamere kao poznatu filmsku zvezdu. Kao što su Greta Garbo ili Prisila Lejn. Obožava filmove i filmske glumice, i više od svega je ljuti što su nacisti Jevrejima zabranili ulazak u bioskope. Ali ko zna šta može da se desi posle rata. Možda će postati nova Doroti Lamur, pa će je fotografi pratiti svuda.

Majka je nepopustljiva, pa nastavlja da je prekoreva svojim uobičajenim melodičnim glasom. „Treba da postaviš sto za ručak. Sem toga, jednoj dami nikako ne priliči da tako izbaci glavu kroz prozor kao neka radoznala žirafa.“ Iako ni mama sama ne može da se uzdrži da ne baci poneki diskretan pogled poput žirafinog, praćen tihim uzdahom. „Kad sam se udavala za tvog oca, nosila sam divnu belu svilenu haljinu i dugačak, dugačak veo“, podseti se ona. „Ukrašen božanstvenom belgijskom čipkom, uvezenom posebno za tu priliku.“

„Ja se nikad neću udati“, odluči Ana da saopšti u tom trenutku, na šta njena majka zatrepta, sasvim užasnuta. A u stvari, Ana je samo bila iznervirana i htela je da uzvrati i žacne majku, ali izraz na njenom licu sada beše kao da je ranjena, kao da je Ana zapretila da će skočiti kroz prozor.

„Ali, Ana, *moraš*“, usprotivi se mama. „Tvoj tata i ja moramo imati unuke.“

„Oh, Margot može da se pobrine za to“, pokuša Ana ležerno da je uveri. „Za to i služe prvorodene ćerke.“

„Ana“, ciknu njena sestra sa stolice na kojoj je prelistavala knjigu bakropisa Rembrantovih slika, poklon bake iz Bazela. Njena kosa uredno je očešljana unazad i samo je jedna srebrna šnala drži u repu. Ljupka kao i uvek, što još više ljuti Anu. „Kakav zaključak!“

Ana je ignoriše. „Ja ću biti slavna“, izjavljuje. „Poznata filmska zvezda, verovatno, i putovaću po svetu.“

„Zar čuvene glumice nemaju *decu*?“, upita majka.

Ana je prosvetljuje, trudeći se da ne zvuči suviše nadmoćno. „Imaju ako žele, pretpostavljam. Ali to nije nešto što se od njih očekuje. Poznati žive sasvim drugačije od većine ljudi, koji su *srećni* zbog svojih dosadnih života.“

„Srećni životi nisu dosadni, Ana“, objašnjava majka. Ana sleže ramenima. Zna da je mama takva zahvaljujući svom vaspitanju. Da su Holenderovi iz Ahena bili ugledna pobožna porodica koja je vodila košer domaćinstvo, i da su sve ambicije, sem braka i porodice, koje je nekad možda i imala ugušene diktatima tradicije. Zato pokušava da ne zvuči suviše snishodljivo kad odgovori: „Možda je za *neke* ljude to istina, mama, ali ne i za one koji se posvete velikim postignućima.“

U tom trenutku Anin tata izlazi iz spavaće sobe. Anin dragi Pim^{*}. Njen najdraži *tajko medenjak*. Visok i mršav kao trska, s pametnim, duboko usađenim očima i brkovima tankim kao olovka. Na glavi mu je ostao samo pramen kose koju je imao u mladosti, ali je gubitak otkrio pravo aristokratsko čelo. Toliko je marljiv da je bio napolju i pokušavao da uradi nešto i u nedelju ujutru. I dalje nosi usku plavu kravatu, ali je obukao kućni džemper. „*Trajna* slava postiže se vrednim radom i predanošću“, obavesti on sve okupljene.

„I talentom“, odgovori Ana, osećajući potrebu da mu na neki način protivureči, ali ne neprijatno. Pim je, na kraju krajeva, na njenoj strani. Tako je oduvek. Margot i mama mogu da gundaju, ali Pim i Ana razumeju. Oni znaju kakva fantastična sudbina čeka gospođicu Anelis Mari Frank.

„Da, naravno. *I* talentom.“ On se nasmeši. „Kvalitet koji obe moje devojčice poseduju u izobilju.“

„Hvala, Pime“, kaže Margot blago i ponovo zabija nos u knjigu.

Ali mama ne izgleda tako zadovoljno. Možda joj nije pravo što je Pim nije uračunao u svoje talentovane devojčice. „Razmaziceš ih, Oto“, uzdiše ona svoju omiljenu himnu. „Margot je razumna, ali ova naša mala brbljivica?“ Mršti se, a misli na koga drugog do na Anu? „To je čini samo još nepodnošljivijom.“

Unutra dnevna svetlost izbeljuje čipku stolnjaka, a odrasli lupkaju šoljicama za kafu i jedu maminu čokoladnu tortu bez jaja, s lanenim umesto

* Uobičajeno tepanje u holandskom jeziku, deminutiv od čistih imena u holandskom. (Prim. prev.)

sa pšeničnim brašnom, veštačkim šećerom i kakaoom, i sa dve kašike dragocenog ekstrakta vanile – ali i pored svega toga uopšte nije loša. Niko nikad nije kazao kako mama nije dovitljiva kuvarica. Ana već halapljivo jede svoje parče i sedi za stolom grleći svog voljenog prugastog mačka Mortjea, dok njeni roditelji razgovaraju prigušenim, opreznim glasom koji su usvojili nakon početka okupacije.

„A šta je sa onim jadnim dušama poslatim na istok?“ pitala se mama. „Na engleskom radiju čuju se grozne priče.“

Ana zadržava dah, pa onda izdiše. Bar ima sreće što nije predmet razgovora svojih roditelja. Često joj je govoreno da ume da bude strahovito nerazumna, ali da li bi bilo *tako* nerazumno u ovom trenutku otići i sakriti se u svoju sobu i zapušiti uši prstima? Nije želela da sluša još o osvajanjima Nemaca i njihovom bahatom ponašanju; želela je da izabere poklon za rođendan.

Oseća kako joj se telo grči od uzbuđenja, pa joj je teško da bude mirna i sedi pravo za stolom. „Mama, možemo li na mojoj zabavi da koristimo srebrni escajg bake Roze?“

„*Izvini, Ana*“, odgovori njena majka mršteći se, „molim te, nemoj da prekidaš. To je nepristojno. Tvoj otac i ja vodimo važan razgovor. Možda neprijatan, ali neophodan.“

Pim, međutim, izgleda srećno što na svoj nežan način može sve da podseti da ne treba verovati svim glasinama koje čovek čuje. Moramo se setiti da su se ispredale priče o najstrašnijim zločinima koje su Englezi izmišljali o kajzerovoj vojsci u prošlom ratu. „Propaganda“, nazvao je on to. A zar mama ne bi trebalo da prizna da je on stručnjak za tu temu? Bio je, na kraju krajeva, rezervni oficir kajzerove poljske artiljerije.

Međutim, mama nije pokolebana. Nije uverena da su priče koje je čula samo engleske izmišljotine. Ona veruje da su nacisti od Nemaca napravili zločince. „Pogledaj kako je Rotterdam bombardovan“, reče ona. Grad bez odbrane. I mora li da nastavi da nabraja niz užasnih naređenja nametnutih Jevrejima otkako je ona austrijska zver Zajs-Inkvart postavljen za rajhskomesara, visokog, svemoćnog guvernera nemačke okupacije?

Anin otac slegnu ramenima. Svakako nije tajna da od okupacije Nemci uživaju da gnusno postupaju s Jevrejima. Svake nedelje bi u *Jodshe vekblad*^{*}, glasniku nacističkog okupatora koji je izdavao takozvani Jevrejski

^{*} *Joodsche Weekblad*, nedeljnik koji je izlazio od aprila 1941. do septembra 1943. (Prim. prev.)

savet, osvanuli novi dekreti. Na njegovim stranicama nalazili su se detalji njihovog progona. Jevrejima je zabranjeno *ovo* i Jevrejima je zabranjeno *ono*. Jevreji mogu da idu u kupovinu samo u određeno vreme. Jevreji moraju da poštuju policijski čas; zabranjeno im je da budu na ulicama od tog i tog do tog i tog sata. Jevreji koji se pojavljuju u javnosti moraju da nose žutu zvezdu određenih dimenzija prišivenu za odeću. Pim, međutim, gaji lepša sećanja na dobru staru otadžbinu i dopušta postojanje dobrih Nemaca, a ne samo Hitlerovih huligana. „Edit“, reče on svojoj ženi, izgovarajući njeno ime s mirnim, prisnim autoritetom. Standardnim tonom. „Možda možemo da odložimo ovaj razgovor“, nastavi on i pokaza na decu. Ali Pim se grdno vara ako misli da je prisustvo dece dovoljno da odvрати mamu od njene omiljene teme: kako su joj ukrali život koji je nekad vodila. Ona želi da zna da li je njenom mužu palo na pamet čega je sve morala da se odrekne, i ne misli pritom samo na posete hrišćanskim prijateljima u njihovim domovima. Nego misli na ono šta je sve bila primorana da ostavi za sobom. Divan nameštaj od trešnjevog drveta. Baršunaste zavese. Tepihe ručno tkane na Orijentu. Kolekciju figurica od majsenskog porcelana starih čitav vek.

Prema priči koju je toliko volela da ponavlja, njihova porodica imala je veliku kuću u Ulici Marbahveg u Frankfurtu, a mama je imala kućnu pomoćnicu, iako se Ana toga uopšte ne seća. Bila je tek prohodala kad ih je strah od Hitlera naterao da prebegnu iz Nemačke u Holandiju. Za Anu je njihov stan u Južnom Amsterdamu bio dom. Pet soba u ovom buržoaskom stambenom naselju koje je bilo na ceni, u kvartu pored reke koji su zaposele ugledne imućne izbeglice nemačko-jevrejskog porekla. Deca su počela da pričaju na holandskom, ali se većina odraslih koji su tu živeli i dalje sporazumevala na nemačkom. Čak i sada se u domu Frankovih nemački govorio za stolom, jer ne daj bože da se od mame zatraži da nauči još neku reč na holandskom, iako je nemački postao jezik njihovih progonitelja.

Mama je retko srećna, čini se, izuzev ako nije nesrećna. Ana sluti da je odlazak bake Roze odneo i deo mame. Deo srca koji ju je povezivao sa svetom njenog detinjstva, udobnim svetom ljubavi, topline i sigurnosti. Ali, kad je baka umrla, mama kao da je izgubila svu svoju gipkost. Možda gubitak majke može to da uradi nekim ljudima. Ana bar može da sažaljeva mamu zbog toga. I sama još oplakuje odlazak svoje drage

bake, pa može da zamisli majčin bol. Međutim, ne usuđuje se da zamisli kako bi se osećala kad bi izgubila tatu. Njenog jedinog Pima.

„Zar ne idemo u radnju?“ Ana postavi to pitanje užurbanim, prodornim glasom.

„*Molim te*, Ana“, brecnu se majka. „Spusti mačka. Koliko puta moram da te podsetim da životinjama nije mesto za stolom?“

Ana obrazom protrlja krzno svog ljubimca. „Ali on nije *životinja*. On je jedan jedini gospodin Mortje. Zar ne, Mortje?“, upita malog sivog tigra, koji mjauknu u znak odobravanja.

„Ana, poslušaj majku“, reče Pim tiho i Ana se uz uzdah pokori.

„Samo hoću da znam koliko ću još morati da sedim ovde i dosađujem se.“

„Dosađuješ?“, ciknu majka. „Tvoj otac i ja razgovaramo o nečemu važnom.“

„Važnom *odraslima*“, uzvratila Ana utučeno. „Ali deca imaju drugačiji pogled na svet, majko. Zasnovan na *zabavi*.“

„Oh, na zabavi, je li? Pa zar *to* nisu važne vesti?“, strogo joj se naruga majka kroz stisnute usne. „Šteta što deca kao ti ne upravljaju svetom.“

„Slažem se s *tim*“, odgovori Ana. „A ti, Margot?“

„Postoji nešto važnije od zabave“, izvesti je sestra. E *to* sad mama govori iz nje.

„Tvoja sestra ima šesnaest godina“, objasni majka sa odobravanjem. „Više nije dete.“

Margot pogleda u sestru i razmetljivo slegnu ramenima. „Ti to jednostavno ne razumeš, Ana.“

„Razumem mnogo toga, hvala lepo. Samo *ne* razumem zašto odrasli toliko uživaju u razmišljanju o onom najgorem u svetu.“

„Pojedi taj prokelj“, uzvratila majka mršteći se.

I Ana se namršti i glasom promuklim od utučenosti reče: „Ne volim ga.“

„Svejedno ga pojedi.“

Pim se nežno umeša. „Edit, možda može da pojede još šargarepe.“

Mama se ne slaže s tim, ali sleže ramenima. „Naravno. Svakako. Neka radi kako hoće. Izgleda da deca ipak vladaju svetom, Ana.“ Svom mužu reče: „Ipak, čovek mora da se *zapita*, Oto. Možda je sve to 'propaganda', kao što ti voliš da sugeriješ, ali čovek mora da se *zapita* koliko gladnih jevrejskih devojaka sada živi u užasnim okolnostima i dalo bi *mnogo* za tanjir zdrave hrane.“

Nije bilo odgovora na to. Kako bi i moglo da bude? Mama otpi gutljaj kafe iz šoljice dok je Ana tiho sipala još šargarepe na tanjir, pažljivo je odvojivši od odvratnog zelenog povrća. Pim izdiše, izbacujući dim cigarete. Ponovo predlaže promenu teme.

Jadni Pim misli da može zaštititi svoje ćerke od ružne stvarnosti. Nemoguće. Očigledno je da okolnosti nisu dobre za Jevreje otkad su Švabe okupirale grad. Čak je i deci jasno da se dešava nešto užasno. Ana nije tako nesvesna kako svi misle. Ali zašto zaboga moraju toliko da se zadržavaju na tome? Kad bi Ana svakog jutra mislila samo na opasnosti koje vrebaju od nemačkih hordi koje su se nastanile u njenom voljenom Amsterdamu, bila bi paralisana, krila bi se pod krevetom i odbijala da se pomeri. *Mora* verovati da će sutra nesumnjivo doći. Da će sunce izaći u zoru uprkos starom gospodinu Šest i Četvrt*, Zajs-Inkvartu, na njegovom visokom nacističkom položaju. Margot je naziva detinjastom kad to kaže, ali ko još mari šta sestre misle? I stvarno, bilo da se zločini nad Jevrejima dešavaju hiljadama kilometara daleko ili u centru Amsterdama, šta *ona* tu može da uradi? Zločini nad Jevrejima stari su koliko i Sveto pismo. I zar ona nema obavezu prema bogu da uživa u životu koji joj je dat? Uskoro puni trinaest godina i čitav nemački Vermaht nije mogao *to* da spreči. Sem toga, gaji konačnu, nepokolebljivu veru da će ih Pim sve izvući iz toga, kao i uvek. Mama ne greši u potpunosti – ima mnogo Jevreja koji žive u mnogo, *mnogo* lošijim uslovima od porodice Frank i za to postoji jedan razlog: Pim je suviše pametan da dozvoli da njegova porodica bude uhvaćena u Hitlerovu mrežu. Mora da je i mama svesna te činjenice. Šteta što ne može da vidi ništa sem svog straha i što mužu ne prizna zasluge koje zaslužuje, umesto što stalno kuka za prošlošću. Nije neosnovano očekivati da žena uradi to za muškarca za kog je udata. Što se Ane tiče, niko na svetu ne može učiniti da se oseća tako sigurno i voljeno kao njen tata. Iako mamu možda boli kad Ana izabere Pima da sluša njene molitve pred spavanje, ona tu ne može ništa. Zna da je zaštićena dokle god bog i Pim rade svoj posao.

Pošto su sudovi oprani, otac se saginje i šapuće joj dobru vest: „Idi po kaput. Vreme je da ostavimo probleme po strani.“

* Podrugljiv nadimak koji su mu nadenuli Jevreji, svojevrsna igra reči s njegovim prezimenom, aluzija na to što je bio hrom. (Prim. prev.)

Ana pljeska rukama i zagrlji Pima, udišući prijatan miris njegove kolonjske vode. Roditelji joj dopuštaju da izabere poklon *pre* rođendanske zabave. Ima još nekoliko sati dok ne počne policijski čas za Jevreje, pa svi odlaze u prodavnicu kancelarijskog materijala nekoliko ulica dalje. Knjižara Blankevort na Aveniji Južni Amstel 62. Jedno od Aninih omiljenih mesta. Obožava mastiljavi dah tog mesta. Uredno složene kutije debelog papira za pisanje vezane trakama. Sanjivog narandžastog mačka koji leži na jednoj od policia i prede dok ga mazi. Bar je Jevrejima još dozvoljeno da miluju mačke!

Majka pokušava da je zainteresuje za komplet za presovanje cveća, pa za album s marokanskim kožnim povezom, ali Ana tačno zna šta želi. Već je odabrala crveni karirani leksikon s bravicom koja se zaključava, zato što je njena omiljena književnica Sisi van Marksfelt i Ana je očarana avanturama njene odvažne mlade heroine Jop ter Hel. Jop vodi tajni dnevnik i u njemu se obraća svojim prijateljima: Fin, Lautje, Koni, i naročito svojoj najboljoj prijateljici za sva vremena, Kiti. Ana misli da je to ideja koja oduzima dah i namerava da se neizmerno zabavlja vodeći *svoj* dnevnik avantura. Kad dođe vreme da pođu, Pimov veseli glas odvaja Anu od njene majke. „Znači, mlada dama se odlučila?“

Melodično razočaranje oboji majčin odgovor. „To je ono što želi“, kaže i slegne ramenima.

Jevrejski licej
Stadstimertojn 1
Centar Amsterdama

Takozvani Jevrejski licej, u koji će ići *sva* jevrejska deca, što je objavljeno u dekretu, smešten je u oronuloj zgradurini od cigle boje peska, zapadno od Amstela. U učionicama boja otpada s plafona. Hodnici nejasno smrde na trule vodovodne cevi. Njen profesor matematike je stara ptica s naočarima koja govori podnošljiv holandski sa oštrim berlinskim akcentom. Kruže glasine da je bio član Kraljevske pruske akademije nauka dok nacisti nisu počistili sve Jevreje. Učenici ga zovu Gusan zato što se preziva Gander* i zbog navike da trubi u svojoj maramicu.

* Gander (engl.) – gusan. (Prim. prev.)

Gusan stiže na prvi jutarnji čas tog ponedeljka i briše tablu, pa se osvrće po učionici. Kad ugleda najnovije prazno mesto, nemo očekuje objašnjenje. To je šifra koja se razvila između učitelja i đaka. Učiteljev pogled je pitanje. Još jedna prazna klupa – šta se desilo onome ko je tu sedeo? Đaci odgovaraju suptilnim znacima ruku. Stiskanje pesnice znači da je uhapšen, kratki pokret nadole znači da se sakrio. To se zove „ronjenje“. *Onder het duiken*. Gusan pravi kratku pauzu, a onda se okreće i piše na tabli znak jednakosti.

Ana, međutim, hvata oštar miris reke koji povetarac donosi kroz prozor. Iako želi da prati učitelja, sve joj tako lako odvuče pažnju – vetrić, miris, zrak svetlosti – i njen um odluta u drugom pravcu. Lepota prirode je mami. Da je kako ona želi, sedela bi na travi i posmatrala kako reka teče. To je tajna koju čuva za sebe, ali boravak u prirodi dozvoljava joj da zaroni u sebe, ne na usamljenički način najčešće, već na privatani način koji joj omogućava da razmišlja o Ani iznutra, koja nije uvek tako smela i samouverena. Ni uvek tako divno vesela ili nepopustljiva. Ona razmišlja o tome kako su se mama, Margot i ona dobro provele prošle subote kad su pekle puslice. Smejale su se i šalile jedna s drugom, i kad je Ana sipala mnogo kokosa, mama je uopšte nije kritikovala, već je počela da peva pesmicu o malom majmunu koji krade previše kokosa s kokosove palme.

„Gospođice Frank?“

U takvim trenucima Ana bi se zapitala da li potpuno pogrešno doživljava majku. Možda uopšte *nije* zakeralo u duši, već je velikodušna, puna ljubavi i razume Anu onakvu kakva jeste. Kakvom ju je bog stvorio.

„Gospođice Frank?“

Ona se okreće na zvuk svog imena i vidi da Gusan zuri u nju ispod gustih obrva s ciničnim izrazom na licu. „Ponovo ste u zemlji snova, gospođice Frank?“

Čitavo odeljenje se kikoće.

„Ne, gospodine“, odgovara ona i daje sve od sebe da bude dostojanstvena, iako oseća da je pocrvenela.

„Onda, molim vas“, uzvratila Gusan, „izađite na tablu i rešite jednačinu.“

„Oh, gospodine Gandere“, odgovori Ana, „sigurna sam da oboje znamo da se to verovatno neće dogoditi.“

I ovog puta se čitavo odeljenje zakikota i ona se ohrabri. Pobjeda.

* * *

Na igralištu ona pokazuje svoj omiljeni trik, pomeranje ramena iz njihovog ležišta, a zatim ih, kao čarolijom, vraća na mesto. Predstava koja uvek privuče mnoštvo obožavalaca. Čak i dečaci prestaju da igraju fudbal da bi došli da je gledaju. Ona voli pažnju. Naročito dečaka. Koliko lepotana, kako bi ih majka nazvala svojim omiljenim kritičkim tonom. Mama je uvek upozorava na flertovanje. Na *opasnosti* od toga. „Pogledaj Margot“, insistira ona. „Jesi li je ikad videla da se tako ponaša?“

Postoji momak koga svi zovu Zdravo i koji je po godinama bliži Margot. Dobar jevrejski dečak, veoma ljubazan, samo s nagoveštajem vragolaste nestašnosti. Jednom je odveo Anu na sladoled u *Oazu* u Ulici Gelen, jednu od poslednjih poslastičarnica koje su usluživale Jevreje, i ona se zbog toga osećala odraslo. Dopadala joj se njegova pažnja. Istina, njoj uopšte prija pažnja dečaka. Čini da se oseća vedro i obožavano.

Ime njene najbolje drugarice, njene najbolje prijateljice, jeste Haneli, ali je Ana često zove nadimkom Lis. I ona živi u Amsterdamu, s roditeljima i malom sestrom. Njen otac je nekad bio zamenik ministra i sekretar za štampu pruske vlade, ali su se nacisti pobrinuli za to izbacujući Jevreje iz državnih službi, tako da se porodica sada nastanila u Amsterdamu, baš kao i porodica Frank. Ana smatra da je Lis slatka i promišljena, a ipak dovoljno stidljiva da bude efektna suprotnost Aninom razmetanju hrabrošću.

„Zar ne bi više volela iznenađenje?“, Haneli želi da zna. Njih dve vuku torbe sa školskim knjigama. Hodaju, zato što Jevrejima više nije dozvoljeno da idu biciklom. Ni tramvajem. Ni da sede u javnim parkovima. Nema za Jevreje više plivanja u bazenima Amstelparka, ni klizanja na ledu, ni tenisa u Apolohalu, jer je to sada rezervisano samo za hrišćane. Ali koga je danas briga za to? Ovo su poslednji dani škole pred letnji raspust, a po ovako svežem danu bez ijednog oblačka Ana može da udiše slano-slatki miris Amstela i sluša kričanje galebova. Telo joj je sasvim lagano, kao da bi lako mogla da poleti na povetarcu, što će možda i da uradi.

„Ja obožavam iznenađenja“, čežnjivo kaže Lis. „Za mene su ona najlepši deo rođendana.“

Njena kestenjasta kosa upletena je u pletenice koje se lagano njišu dok hodaju. Ana je ponekad ljubomorna zbog njih, tih pletenica, ali na prijatan način. Ponekad bi samo volela da ih dobro povuče. Umesto toga, Ana iznosi svoje mišljenje. „Smatram da su iznenađenja precenjena. Ja